

Смолянніков Сергій

130-РІЧЧЯ ВИЗВОЛЕННЯ БОЛГАРІЇ ВІД ОСМАНСЬКОГО ЯРМА ТА ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ ШИПКИ ТА ПЛЕВНИ В УКРАЇНІ

3 березня 2008 р. виповнилося 130 років відтоді, коли болгарський народ завдяки перемозі російського війська разом з болгарськими ополченцями над турецьким військом отримав свободу та незалежність. Сан-Стефанський прелімінарний мирний договір¹, підписаний графом М. П. Ігнат'євим, що став національним героєм Болгарії, надав народам Балкан, у тому числі і болгарському, право на вільне життя й незалежний державний розвиток. Незважаючи на те, що війна мала назву «російсько-турецька», вона, за представництвом її учасників, була інтернаціональною. Серед численних підрозділів та військових з'єднань особливою відвагою відзначилися полки з найменуваннями – Український, Чернігівський, Київський, Лубенський, Полтавський, Житомирський, Волинський та ін. Імена їхніх хоробрих воїнів, воїнів-українців, назавжди вписано у славетний реєстр героїв Шипки та Плевни. Крім того, багатьох героїв цієї війни на Балканах, померлих від ран у Київському та Харківському шпиталях, назавжди прийняла до себе українська земля. На військових кладовищах Києва, Харкова та Одеси й досі зберігаються могили воїнів, на пам'ятниках яких написано «Герой російсько-турецької війни 1877–1878 рр.». Саме тому й було прийнято рішення про утворення організаційного комітету з питань проведення урочистостей на честь 130-річчя звільнення Болгарії від османського ярма та вшанування пам'яті героїв Шипки і Плевни в Україні, до складу якого увійшли представники громадського об'єднання «Нащадки Богдана Хмельницького», «Товариства ветеранів війни, праці та військової служби міста Києва», товариства «Україна-Болгарія», українсько-болгарської громади «Родолюбіє», вітчизняні науковці. Головою його обрали О. П. Смоляннікова, якого за особистий внесок щодо зміцнення болгарсько-радянських відносин ще у 1978 р. було нагороджено урядовою відзнакою НРБ на честь 100-річчя від дня визволення Болгарії.

Відкриття Міжнародної науково-практичної конференції

Певним поштовхом для проведення зазначеної конференції було ще й те, що 2008 р. оголошено у Болгарії «Роком Росії у Болгарії». Враховуючи внесок багатьох народів у визволення Болгарії від османського ярма, у тому числі російських і українських воїнів та болгарських ополченців, до участі в роботі оргкомітету було запрошено представників

посольств Болгарії, Росії і України, а також співробітників Російського культурного центру в Україні. Було заплановано здійснити всі заходи за три дні – 29 лютого, 1 та 3 березня.

Робочий момент коференції

29 лютого 2008 р. в приміщенні Київського палацу ветеранів проведено пленарне засідання науково-практичної конференції, до порядку денного якого, крім раніше визначених та затверджених питань, було включено ще питання, за погодженням з усіма членами оргкомітету, щодо вшанування пам'яті графа М. П. Ігнат'єва та його ролі і місця у звільненні Болгарії². У роботі конференції взяли участь та виступили з привітаннями Повноважний та Надзвичайний посол Республіки Болгарії в Україні Дмитр Володимиров, радник-посланник посольства Російської Федерації в Україні В. В. Лоскутов, Повноважний міністр посольства Республіки Болгарія в Україні Вечеслав Кинев, перший секретар посольства Республіки Молдова в Україні Жоржетта Морару та другий секретар посольства Румунії в Україні Клаудіу ар Гір. з науковими доповідями виступили: голова українсько-болгарського товариства «Родолюбіє» К. К. Потапенко «Росія та Україна в Балканській визвольній війні 1877–1878»; історик-дослідник із Владивостока В. О. Михайлов «Діяльність Ігнат'єва М. П. щодо заснування далекосхідної фортеці Владивосток»; проректор Слов'янського університету д. і. н., проф. В. Й. Голуб «Динамізм розвитку українсько-болгарських відносин на сучасному етапі»; директор Інституту законодавства Верховної Ради України, Президент АПН України, докт. юрид. н., акад. О. Л. Копиленко «Болгарія у моєму серці. Болгарія в серці мого батька»; голова товариства «Болгарія-Росія», письменник, історик та дипломат Ніколо Інджов «Воевода Петков та визвольна війна»; віце-президент федерації судномодельного спорту України М. М. Демиденко «Вшанування пам'яті моряків Чорноморського флоту у Варненському окрузі Болгарії»; керівник Російського культурного центру в Україні, радник посольства Російської Федерації в Україні В. І. Богач «Рік Росії в Болгарії та його висвітлення Росзарубіжцентром в Україні»; студентка 4-го курсу факультету славістики КНУ ім. Т. Шевченка, болгарка Олена Топал «Визвольна війна на Балканах 1877–1878 рр. у болгарській літературі»; праправнучка графа М. П. Ігнат'єва Ольга Скрябіна «Мій прапрадід гордість родини» та її дядько М. В. Столповський; уродженець села Круподеринці Погребищенського району Вінницької області заслужений будівельник України В. М. Менжинський «Зберегти не тільки ім'я Ігнат'єва М. П., а також його маєток»; заступник голови Погребищенської райдержадміністрації Вінницької області А. М. Сладецький «Як ім'я Миколи Ігнат'єва та героїв Шипки свято зберігаються

в Надроссі); член президії ветеранів-учасників бойових дій В. А. Раєвський «Збереження інтернаціональних та патріотичних традицій»; співголова оргкомітету, віце-президент товариства «Україна-Болгарія», проф. Ю. І. Сєдих «Відродження слов'янської дружби» та співголова оргкомітету С. О. Смолянніков «Листи любові, віри, надії»³. До оргкомітету також були подані виступи тих, хто з поважних причин не зміг взяти участь у конференції – завідувача відділу охорони пам'яток історії Міністерства культури України канд. істор. н. П. М. Калугіна «Збереження пам'яток героїв російсько-турецької війни – наш обов'язок перед нащадками»; завідувача музею «Лук'янівський меморіальний заповідник» О. П. Борисюк «Вшанування пам'яті героїв на Лук'янівському заповіднику» та заступника керівника Російського культурного центру в Україні Л. В. Чижевій «Марія Вревська – національна героїня Болгарії та Росії». Після виступів було продемонстровано документальний відеофільм щодо знахідки пошукувача УНДІАСД С. О. Смоляннікова на Верхній Текличці в районі провулка Звіринецького забутого госпітального кладовища російських воїнів та болгарських ополченців, що померли від ран у Київському госпіталі⁴. Також відбулася презентація книги С. О. Смоляннікова «Листи любові, віри, надії».

*Виступає радник-посланник посольства
Російської Федерації в Україні
Лоскутов В. В.*

За підсумками пленарного засідання науково-практичної конференції було прийнято резолюцію зі зверненням до Київської міської ради щодо збереження у Києві пам'ятних місць героїв російсько-турецької війни, а також прохання до Верховної Ради України щодо прийняття звернення Верховної Ради України до Народного Зібрання Болгарської Республіки з привітанням з приводу національного свята Болгарії. Крім того, було оголошено, що у колишньому маєтку графа М. П. Ігнат'єва, де зараз знаходиться Круподериницька загальноосвітня школа, 1 березня буде відкрито музей Миколи Ігнат'єва.

1 березня відбулася друга частина конференції, а саме: виїзне засідання у місті Погребище та селі Круподеринці Вінницької області, де у колишньому власному маєтку поховано графа М. П. Ігнат'єва. Під час зустрічі на кордоні області учасники виїзного засідання мали змогу відвідати краєзнавчий музей села Голчиця, де народився вітчизняний підводник Іван Різніч та ознайомитись його цікавою експозицією. У складі делегації була родина праправнука Різнічів, яка спеціально прилетіла із Санк-Петербурга, щоб вперше в житті побувати на своїй рідній землі. У приміщенні актового залу районної державної

адміністрації відбулася зустріч з активом та молоддю Погребищенського району, під час якої з доповідями щодо подальшого розвитку братерських відносин між слов'янськими народами та вшанування пам'яті героїв російсько-турецької війни виступили: голова Погребищенської райдержадміністрації Вінницької області В. П. Осадчук; заступник голови Вінницької облдержадміністрації О. М. Спиридонова; Повноважний та Надзвичайний посол Республіки Болгарія в Україні Димитр Володимиров; керівник Російського культурного центру в Україні, радник посольства Російської Федерації в Україні В. І. Богач; пошукувач УНДІАСД С. О. Смолянніков (ним передано книги «Листи любові, віри, надії» для бібліотек району); директор УНДІАСД, докт. істор. н., проф. І. Б. Матяш; праправнучка М. П. Ігнат'єва Ольга Скрябіна; болгарський письменник та історик Ніколо Інджов; учениця Погребищенської середньої школи № 1 Олена Пилипчук; віце-президент федерації судномодельного спорту України М. М. Демиденко; уродженець села Круподеринці, заслужений будівельник України В. М. Менжинський та президент фонду імені Ф. Ф. Ушакова В. М. Романов.

Після зустрічі члени делегації виїхали во села Круподеринці, де провели зустріч з його жителями, відвідали некрополь Храма Рождества Богородиці, де поховано М. П. Ігнат'єва разом із дружиною і молодшою донькою Катериною, та взяли участь у молебні. Під час відвідування храму відбулася історична подія – історик із Владивостока В. Михайлов привіз із собою воду з Японського моря, безпосередньо з Цусімської протоки, з місця загибелі 15 травня 1905 р. молодшого сина Миколи Павловича та Катерини Леонідівни, яка була прийнята українською землею та стала символічною могилою Володимира Ігнат'єва та Олександра Зурова⁵. У зв'язку з цією подією болгарські дипломати висловилися за те, щоб до 100-річчя зі дня смерті Миколи Павловича, яка падає на 3 липня 2008 р. передати землю з могили середнього сина Миколи, який похований саме у Софії, а родини родини Столповських та Скрябіних – за привезення землі з могили старшої доньки Марії, яка похована в Києві на Байковому кладовищі. Після завершення молебна члени делегації відвідали сільську школу⁶, де разом з завучем школи А. В. Огірчуком відкрили музей графа Ігнат'єва. Представники посольств передали дітям подарунки, зокрема телевізор від болгарської делегації. Учасники конференції з хвилюванням пройшли по місцях, де колись проживав Микола Павлович, відвідали його колишній кабінет, відпочивальню, дитячі кімнати та інші приміщення. Головне завдання другого дня конференції було виконано: науковці трьох країн усвідомили, що історичний маєток національного героя Болгарії, видатного дипломата Росії та шанувальника української культури М. П. Ігнат'єва треба зберегти для нащадків.

3 березня, делеговані учасники конференції відвідали Лук'янівський меморіал-заповідник, музей заповідника, а головне усі могили учасників російсько-турецької війни 1877–1878 рр., Представники посольств Болгарії та Росії в Україні, вітчизняні історики поклали квіти до могил героїв та вшанували їхню пам'ять хвилиною мовчання.

Список поховання
генералів, офіцерів та добровольців, учасників російсько-турецької війни, героїв
ШИПКИ та ПЛЕВНИ
на Лук'янівському цивільному кладовищі в місті КИСВІ
(відомості подані за надписами на нагорбах)

Г/л ЯРОШЕВ Владимир Николаевич;
г/л БАЗИЛЕВСКИЙ Евгений Евгениевич;
г/м РОЗОВ Николай Михайлович;
г/м ГЕЙНРИХСЕН Карл Карлович;
г/м КОСМАЧЕВСКИЙ Иван Антонович;
г/м КОШМИЧ Николай Ефимович;
г/м КВИТНИЦКИЙ Николай Васильевич;
г/м МРОЧКОВСКИЙ Антон Антонович;

г/м МЕССАРОШ Владимир Михайлович;
г/м ИГНАТЬЕВ Григорий Григорьевич;
г/м КИРИЯКОВ Петр Макарович;
.г/м КОРЗУН Петр Иванович;
г/м ЧОВПЛЯНСКИЙ Василий Емельянович;
г/м ШПИЛЛЕР Алексей Логинович;
г/м ФАВОРСКИЙ Евгений Иванович;
г/м БАЧЕВСКИЙ Константин Иванович – *пленил Осман-пашу*;
п-к КАРТАШЕВСКИЙ Евграф Петрович;
п-к СВЕНЦИЦКИЙ Йосиф Федорович;
п-к КАРПОВ Алексей Петрович;
п-к КОЧМАРЖИНСКИЙ Андрей Михайлович;
п-к ГАВЛИКОВСКИЙ Николай Михайлович;
п-к ВРУБЛЕВСКИЙ Павел Филиппович – *взял в плен Осман-пашу*;
п-к БОГДАНОВИЧ Ипполит Данилович;
п-к КОРСУНСКИЙ Андрей Николаевич;
п-к ЛАТТИ Андрей Яковлевич;
п-к МОЛОСТОВ Федор Аркадиевич;
п-к САРЧИНСКИЙ Николай Антонович;
корп. врач КУЛИШОВ Николай Иоакимович;
п/п-к АНДРУШКЕВИЧ Иосип Иосипович;
п/п-к БАККАЛИНСКИЙ Филипп Степанович;
дивиз. врач ЗУБКОВ Петр Леонтиевич;
кап. ГОРСКИЙ Фома Фомич;
кап. СТАВРОВ Александр Степанович;
кап. МИЩЕНКО Николай Савович;
поруч. ТУМАНОВ Иосип Захарович;
с/м РОЗОВА Мария Павловна – *подруга Юлии Вревской*.

¹ Підсумки російсько-турецької війни 1877–1878 рр. було суттєво «відкоректовано» під час Берлінського конгресу, а положення Сан-Стефанського договору – значно звужено.

² Графа М. Ігнат'єва поховано у родинному маєтку, див. про це: *Смолянников С.* Листи любові, віри, надії // Пам'ятки. Археогр. щорічник. – 2008. – Т. 8. – С. 281. 17 січня ц. р. з участю Президентів Болгарії та Росії в Софії було відкрито йому пам'ятник.

³ Див.: *Смолянников С.* Листи любові, віри, надії // Пам'ятки. Археогр. щорічник. – 2008. – Т. 8. – С. 279–290.

⁴ Матеріали щодо госпітального кладовища передані представникам управління охорони пам'яток культури та історії Київської міської ради безпосередньо на місці цього кладовища 25 лютого 2008 р.

⁵ За морськими традиціями, якщо моряк загинув у морі, його рідним передається капсула з водою з того місця, яке зазначене у координатах. Після отримання консисторського свідчення відповідної єпархії та виливання води у визначене місце, останнє стає символічною могилою. Саме тому і з'явилася традиція ставити хрест та камінь на цьому місці, бо «... не скаже ні камінь, ні хрест, де лягли...»

⁶ Це загальноосвітня середня школа першого рівня, тобто чотирьохкласна. У ній посада директора не передбачена, саме тому завуч виконує обов'язки учителів в одній особі, тому що в школі навчається лише ... чотири дитини.